

enkele punten in 't licht stellen om voor het discursieve denken aanschouwelijk te maken, wat het intuitieve als van zelf sprekende opvat.

Dat dus de overlevering in het algemeen zeer betrouwbaar is blijkt :

1°. Uit den aard en het doel der overlevering. De schriftelijke overlevering diende om het gesprokene woord duurzaam te maken, om aan de gedachten eene vaste en betrouwbare uitdrukking te geven; vandaar geschreven wetten, geschreven recht, er is geschreven en dergelijke spreekwijzen bij de oude volken, die alle de vastheid en betrouwbaarheid van het geschrevene aanduiden. De ouden zelf beschouwden dan ook wel degelijk de schriftelijke overlevering als betrouwbaar en hoe zouden ze anders hebben kunnen doen? Wanneer aan haar vertrouwen moest worden ontzegd, dan ware eene beschaafde maatschappij onmogelijk geweest, dan had van wetenschap geen sprake kunnen wezen, dan ware de wereldgeschiedenis eerst in de 15de eeuw na Chr. begonnen. Hoe zouden geschiedschrijvers hunne oude bronnen, juristen de oude wetten, grammatici oude dichters en prozaschrijvers hebben kunnen gebruiken voor hun doel, wanneer de schriftelijke overlevering niet als betrouwbaar ware beschouwd en betrouwbaar niet alleen wat de beschreven zaken, maar ook wat de afzonderlijke woorden en hunne rangschikking betreft? Stelt U de werkzaamheid van eenen Aristoteles, een Varro, een Plinius voor, zoo ge kunt, ontbloot van de hulpmiddelen eener betrouwbare traditie! Trouwens het doel zelf, waarmede men afschriften vervaardigde, bracht betrouwbaarheid mede: dat doel immers bestond alleen hierin, dat men in de plaats van één handschrift er meerdere gelijke wilde hebben en dat alweer niet, opdat ze in latere eeuwen als getuigden zouden dienen, zoo dat men eene bepaalde strekking voor oogen had, dit of dat wilde bewerken, in dezen of genen zin eenen indruk wilde veroorzaken, maar eenvoudig opdat ze door tijdgenooten, door menschen van ongeveer dezelfde geestesontwikkeling zouden worden gelezen 1). Wat dit punt betreft is er geen onder-

1) Madvig, *Advers. critic.* vol. I pag. 11: „obliviscuntur philologi (homines, librarios) illos codices descriptis, quibus ipsi et alii eiusdem temporis et fere scientiae homines in legendo uterentur, nobis codices testium loco esse, quibus utamur in contextus scriptorum ad nostrum usum constituendo.”